

УДК 351: 338.432

Віталій В. Сержанов*Ужгородський національний університет***Ірина Ю. Штулер***Вищий навчальний заклад «Національна академія управління»***ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОГО
ПОТЕНЦІАЛУ АПК: СПОНУКАЛЬНИЙ МЕХАНІЗМ**

У статті розкрито спонукальний механізм розвитку інновацій в агропромисловий комплекс. Визначено роль держави в інноваційній діяльності, а також першочергові проблеми, що заважають руху інвестиційного капіталу. Досліджено вектори науково-технічного прогресу в АПК та доведено, що успішне їх застосування можливо лише в тому випадку, якщо будуть враховані та узгоджені різноманітні та суперечливі інтереси всіх задіяних сторін. Запропонований підхід до оцінки інноваційного потенціалу АПК, що базується на виділенні окремих елементів інноваційного процесу, надасть змогу передбачити можливі відхилення в управлінні інноваційною діяльністю і регулювати відносини задіяних суб'єктів господарювання.

Ключові слова: *інновації, інвестиції, інноваційно-інвестиційна політика, потенціал, агропромисловий комплекс, державне регулювання, оцінювання, ефективність.*

Віталій В. Сержанов*Ужгородский национальный университет***Ирина Ю. Штулер***Высшее учебное заведение «Национальная академия управления»***ГОСУДАРСТВЕННОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ ИННОВАЦИОННО-
ИНВЕСТИЦИОННОГО ПОТЕНЦИАЛА АПК: ПОБУДИТЕЛЬНЫЙ МЕХАНИЗМ**

В статье раскрыт побудительный механизм развития инноваций в агропромышленный комплекс. Определена роль государства в инновационной деятельности, а также первоочередные проблемы, которые мешают движению инвестиционного капитала. Исследованы векторы научно-технического прогресса в АПК и доказано, что успешное их применение возможно только в том случае, если будут учтены и согласованы различные и противоречивые интересы всех задействованных сторон. Предложенный подход к оценке инновационного потенциала АПК, основанный на выделении отдельных элементов инновационного процесса, позволит предусмотреть возможные отклонения в управлении инновационной деятельностью и регулировать отношения задействованных субъектов хозяйствования.

Ключевые слова: *инновации, инвестиции, инновационно-инвестиционная политика, потенциал, агропромышленный комплекс, государственное регулирование, оценка, эффективность.*

Vitaliy V. Serzhanov*Uzhhorod National University***Iryna Y. Shtuler***Higher Education Institution "National Academy of Management"***STATE REGULATION OF INNOVATION-INVESTMENT POTENTIAL OF
AGROINDUSTRIAL COMPLEX: INCENTIVE MECHANISM**

The article examines the incentive mechanism of innovation development in the agroindustrial complex. The role of the state in innovation activities and priority issues that hinder the investment capital movement. The key vectors of scientific and technological progress

in agriculture have been identified, revealing that their successful application might be possible only in the case of consideration and compliance of various conflicting interests of all the parties involved. The proposed approach to the evaluation of innovative potential of agroindustrial complex, based on the allocation of the individual elements of the innovation process, will enable to forecast possible deviations to innovation activities management and to regulate the relationships between business entities.

Keywords: *innovations, investment, innovative-investment policy, agroindustrial complex potential, state regulation, evaluation, efficiency.*

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Умовою стабільного функціонування і розвитку національної економічної системи, як на регіональному рівні так і у глобальному вимірі є стрімкий та ефективний розвиток агропромислового комплексу. Можливим такий розвиток є за умов активної участі держави в цьому процесі. Роль держави не має бути контролюючою в цьому процесі, а скоріш за все спонукальною в напрямку його регулювання. Результат виробництва національного господарства, його стан, конкурентоспроможність та перспективи розвитку мають вплив на масштаб, структуру та ефективність використання інвестицій. На сьогодні держава має низку перешкод для безперервних грошових потоків в агропромисловий комплекс.

Аналіз останніх публікацій по проблемі. Серед вчених, які займалися вивченням структурних змін в народному господарстві, можна виділити таких зарубіжних авторів, як: Ф. Кене, Дж. Б. Кларк, В. Леонтьєв, Р. Лукас, К. Маркс, А. Маршалл, А. Сміт, Й. Шумпетер. Серед українських учених, які внесли свій вклад в дослідження розвитку національного господарства, економічного потенціалу та інноваційного розвитку секторів економіки присвячено праці відомих вітчизняних учених: В.М. Гейця, С.А. Єрохіна, М.М. Єрмошенка, В.К. Черняка, Г.К. Ялового, В.Я. Шевчука та ін.

Невирішена раніше частина загальної проблеми полягає в тому, що агропромисловий комплекс будь-якої країни є джерелом поповнення для харчової промисловості та запорукою продовольчої безпеки. Тому беззаперечною є необхідність державного регулювання інноваційно-інвестиційного потенціалу АПК. Дана проблематика відображалася в працях вітчизняних науковців, але спонукальний механізм держави не знайшов свого належного відображення у наукових дослідженнях.

Вклад основних результатів та їх обґрунтування. Постійне зростання попиту на продукти харчування в світі не залишає українському агропромислового комплексу вибору — вказаний комплекс повинен безперервно розвиватися і приносити прибуток. Для цього потрібне постійне вкладення коштів. За дослідженнями проведеними фахівцями ННЦ Інституту аграрної економіки УААН існує потреба в інвестиціях. Зокрема, під запроєктовані обсяги виробництва продукції до 2015 р. потреба в основних засобах визначена у обсязі близько 529 млрд. грн., з цих коштів половину необхідно спрямувати на оновлення машино-тракторного парку. Отже, дефіцит інвестиційних ресурсів очевидний. Наразі фінансування агропромислового комплексу формуються за рахунок класичних джерел: прибутку, амортизаційних відрахувань та інвестицій. Відповідно, виникає необхідність, на державному рівні, розробки програми реалізації інноваційно-інвестиційного потенціалу агропромислового комплексу [4, с.19].

Під потенціалом розуміють здатність суб'єкта підприємництва найбільше ефективно реалізовувати те або інше функціональне завдання, при максимальному використанні наявних економічних ресурсів [2, с. 132]. Відповідно під інноваційно-інвестиційним потенціалом галузі маються на увазі її можливості по залученню фінансових коштів та нових технологій у господарську діяльність.

Інновація – це новий спосіб вирішення існуючої проблеми з приростом корисного ефекту, що базується на досягненнях науки. Інноваційний процес не закінчується впровадженням, а триває і після нього, тому що в міру поширення в економіці нововведення удосконалюється, робиться більш ефективним, здобуває нові споживчі властивості [3, с.66].

У першу чергу, спонукальним механізмом держави в напрямку розвитку інновацій є конкуренція. Підприємства АПК при використанні застарілої техніки одержують збитки, а ті з них, які першими імплементували інновації, зміцнюють свої позиції в боротьбі за ринок.

Звичайно, в інноваційній діяльності суттєва роль належить державі, адже держава:

- визначає вибір пріоритетів в інноваційній сфері;
- здійснює стратегічне планування;
- визначає перелік товарів і послуг, які можуть стати предметом державного замовлення,
- створює механізм самоорганізації в інноваційній сфері,
- формує умови заохочення інвесторів для участі в інноваційних проектах;
- фінансує інноваційні проекти;
- здійснює експертизу і аналіз інноваційних проектів [9, с.8].

Однак, до перешкод які слід подолати державі для безперебійних грошових потоків в агропромисловий комплекс належать: коливання процентних ставок, збільшення яких, за теоретичними дослідженнями, повинне приводити до припливу інвестиційного капіталу в країну. Так, як в Україні репутація стабільності економічних процесів підірвана, ця теорія буде працювати радше навпаки — високе значення процентної ставки слугуватиме фактором, що відлякує іноземних інвесторів. Крім процентної політики, в країні існує низка інших проблем, що заважають рухатись інвестиційному капіталу:

- нераціональне використання поливних земель через нестачу мінеральних добрив, гербіцидів, паливно-мастильних матеріалів, а також зносу меліоративного фонду, скорочення парку дощувальної техніки;
- низька ефективність діяльності сільськогосподарських підприємств і як наслідок деформацій у співвідношенні цін на сільськогосподарську продукцію та матеріально-технічні ресурси, що споживаються в сільському господарстві;
- фізичний і моральний знос основних виробничих фондів;
- нестача власних фінансових оборотних коштів і складності доступу до кредитних ресурсів, як внаслідок відсутності застави;
- слаборозвинена ринкова інфраструктура, зокрема, система збуту і зберігання сільськогосподарської продукції;
- занепад соціальної сфери в сільській місцевості;
- недосконала нормативно-правова база (неефективне регулювання використання електроенергії, паливних ресурсів, неправильне зберігання сільгосппродукції та ін.) [7, с.320].

Необхідними умовами інноваційної діяльності є моніторинг нововведень, а також розвинена інноваційна інфраструктура, яка сприяє оперативному доведенню до підприємств інформації про результати науково-технічної діяльності, конкретних рекомендацій з різних аспектів агропромислового виробництва.

Науково-технічний прогрес – основа інтенсифікації агропромислового виробництва. Впровадження в галузі досягнень науки і техніки надає широкі можливості для зростання агропромислового виробництва, підвищення його стійкості, зниження собівартості, поліпшення якості продукції і збільшення рентабельності.

Основними векторами науково-технічного прогресу в галузі АПК належать:

- створення нових, більш економічних та продуктивних способів виробництва;
- впровадження ресурсозберігаючих технологій виробництва;
- розробка безвідходних технологій переробки сировини;
- розробка таких способів зберігання продукції, що надасть змогу до мінімуму скоротити її втрати і продовжити терміни споживання продукції у свіжому виді;
- використання ефективних та безпечних засобів захисту продукції на всіх етапах;
- селекція високоврожайних, імунних і високоефективних сортів сільськогосподарських культур;
- розведення порід худоби, які володіють комплексом кошовних біологічних і корисних якостей;
- поглиблення спеціалізації виробництва і удосконалення мотивації високопродуктивної праці;
- розвиток та інтеграція різних форм власності і господарювання в сфері АПК [5, с.9].

Використання закономірностей НТП в масштабі країни можливо лише в тому випадку, якщо вони будуть враховані в механізмі управління науково-технічним розвитком України на основі узгодження різноманітних і суперечливих інтересів всіх задіяних сторін. У сформованій системі управління інноваційна діяльність поки не використовує механізми відторгнення технічних новинок аграрним виробництвом і гальмування фундаментальних досліджень. Сьогодні особливо гостро проявляються негативні тенденції, обумовлені збереженням монопольних структур в аграрній науці і управлінні нею, відсутністю цілісної системи законів, що регулюють взаємини суб'єктів науково-технічної діяльності. Організація наукових досліджень впливає на ефективність їх функціонування і якісного використання досягнутого наукового потенціалу.

Особливо варто приділити увагу оцінці організаційно-управлінської діяльності в циклі «наука – виробництво» по таким складовим, як аналіз ефективності результатів інноваційної діяльності і використання науково-технічного потенціалу, що визначають стимулювання інноваційних процесів в АПК. Різноманіття економічних методів і форм, використовуваних у розвитку інноваційної діяльності викликає об'єктивну необхідність оцінки інноваційного потенціалу стосовно до аграрної сфери. Одним з критеріїв такої оцінки може служити ефективність інноваційного процесу, що впливає на виробництво кінцевих продуктів агропромислового комплексу, наповнення споживчого ринку, зниження цін як наслідок конкурентних основ організації наукових досліджень, розробок і виробництва сільськогосподарської продукції.

Для того, щоб здійснити оцінку інноваційного потенціалу необхідно виділити елементи інноваційного процесу. Вони можуть бути представлені в такий спосіб:

- споживачі: агропромислові підприємства різних організаційно-правових форм, селянсько-фермерські і особисті підсобні господарства;
- виконавці: науково-дослідні організації, навчальні заклади, промислові, малі інноваційні фірми та інші організації;
- напрямки досліджень: технологічному, економічні, генетико-селекційні, управлінсько-організаційні та інші;
- фінансування: бюджетне, позабюджетне, змішане;
- ефективність інновацій: термін впровадження, витрати на впровадження, строк окупності, економічна доцільність [8, с.136].

Всі доданки розкривають, властиву кожному з них, змістовну частину і можуть бути представлені у вигляді ефективної зони інноваційного процесу в агропромисловому виробництві (рис. 1).

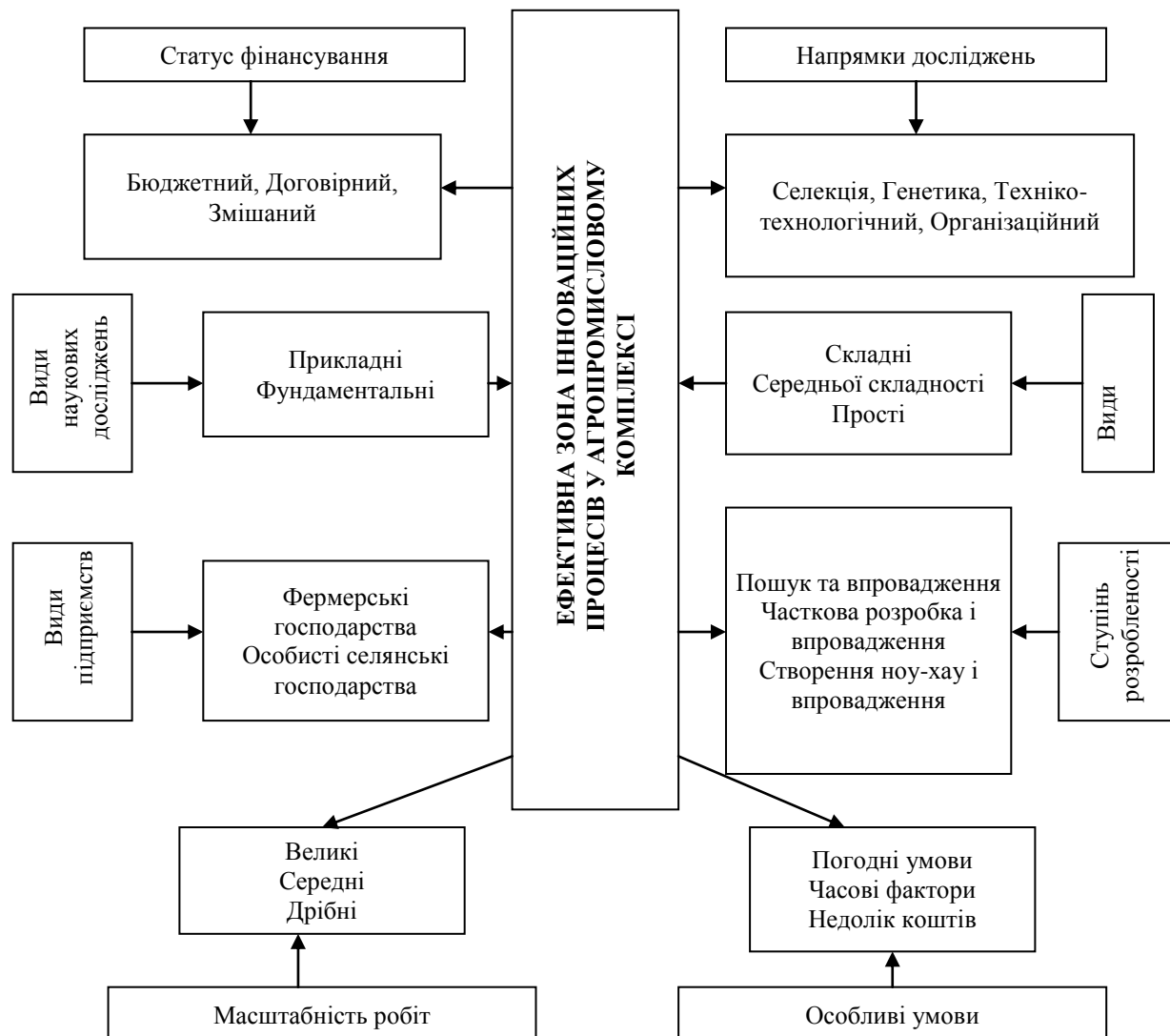

Рис. 1. Ефективна зона інноваційних процесів в агропромисловому комплексі
 [авторська розробка]

Пропонований підхід надасть змогу заздалегідь передбачити, можливі відхилення в управлінні інноваційною діяльністю і регулювати відносини суб'єктів господарювання: в цілях подальшого росту ефективності агропромислового виробництва, наповнення ринку, розвитку інноваційної інфраструктури.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, інноваційно-інвестиційний потенціал АПК України визначається неоднозначно, оскільки він підданий впливу численних факторів. В економічній літературі немає єдиної методики визначення досліджуваного показника, дискусійними є напрямки його підвищення, необхідні для подальшого розвитку економіки сільського господарства. Розробку способів оцінки інноваційного потенціалу, так само як і заходів, у результаті яких може відбутися його збільшення, доцільно включити в основні напрямки інноваційно-інвестиційної політики у зв'язку з новітніми ринковими механізмами і способами державної підтримки підприємництва в аграрній сфері.

Література

1. Анфиногентова Л., Крылатых Э. Стратегия развития АПК с учетом инновационных факторов / А.Афиногентова, Э. Крылатых // Экономика и управление в АПК.-2005. -№10. - С. 5
2. Аньшин В.М. Инновационный менеджмент: Концепции, многоуровневые стратегии и механизмы инновационного развития: Учеб. пособие / Под ред. В.М. Аньшина, А.А. Дагаева. - 3-е изд., перераб., доп. - М.: Дело, 2007. - 584 с.
3. Гельман Л. М. Модели инновационных процессов (обзор зарубежной литературы)/ Л. М.Гельман, М. И.Левин // Экономика и математические методы. - 1989. - № 6.
4. Дементьев В.В. Чому Україна не інноваційна держава: інституційний аналіз / В.В. Дементьев, В.П. Вишневский// Економічна теорія. - 2011. -№3. - С. 5 - 20.
5. Зубець М.В. Наукові засади розвитку агропромислового виробництва в сучасних умовах / М.В. Зубець // Економіка АПК. - 2011. - С. 3 - 11.
6. Лунева В.А. Научное обеспечение аграрного производства Украины: состояние, особенности и проблемы / В.А.Лунева // «Вестник АПК Ставрополья» - 2014. - № 3 (15). - С. 269 - 272.
7. Лупенко Ю.О. Інноваційне забезпечення розвитку сільського господарства України: проблеми та перспективи /Лупенко Ю.О., Малік М.Й., Шпикуляк О.Г. та ін. - К.: ННЦ ІАЕ, 2014. - 514 с.
8. Онегіна В.М. Складові інноваційної моделі розвитку аграрного виробництва в Україні / В.М. Онегіна // Вісник Сумськ. нац. аграр. унту. - 2010. - Вип 9/2 (44) - С. 135 - 139.
9. Трегобчук В. Інноваційно-інвестиційний розвиток національного АПК: проблеми, напрями і механізми/ В.Трегобчук// Економіка України. -2006. - №2. - С. 4-12.

References

1. Anfinogentova L., Kryladykh E. Strategiya razvitiya APK s uchetom innovatsionnykh faktorov / A.Afinogentova, E. Kryladykh // Ekonomika i upravlenie v APK.-2005. -№10. - S. 5
2. An'shin V.M. Innovatsionnyy menedzhment: Kontseptsii, mnogourovnevye strategii i mekhanizmy innovatsionnogo razvitiya: Ucheb. posobie / Pod red. V.M. An'shina, A.A. Dagaeva. - 3-e izd., pererab., dop. - M.: Delo, 2007. - 584 s.
3. Gel'man L. M. Modeli innovatsionnykh protsessov (obzor zarubezhnoy literatury)/ L. M.Gel'man, M. I.Levin // Ekonomika i matematicheskie metody. - 1989. - № 6.
4. Dement'yev V.V. Chomu Ukrayina ne innovatsiyana derzhava: instytutsiynnyy analiz / V.V. Dement'yev, V.P. Vyshnevskyy// Ekonomichna teoriya. - 2011. -№3. - S. 5 - 20.
5. Zubets' M.V. Naukovi zasady rozvytku ahropromysloвого vyrobnytstva v suchasnykh umovakh / M.V. Zubets' // Ekonomika APK. - 2011. - S. 3 - 11.
6. Luneva V.A. Nauchnoe obespechenie agrarnogo proizvodstva Ukrainy: sostoyanie, osobennosti i problemy / V.A.Luneva // «Vestnik APK Stavropol'ya» - 2014. - № 3 (15). - S. 269 - 272.
7. Lupenko Yu.O. Innovatsiyne zabezpechennya rozvytku sil's'koho hospodarstva Ukrayiny: problemy ta perspektyvy /Lupenko Yu.O., Malik M.Y., Shpykulyak O.H. ta in. - K.: NNTs IAE, 2014. - 514 s.
8. Onehina V.M. Skladovi innovatsiynoyi modeli rozvytku ahrarnoho vyrobnytstva v Ukrayini / V.M. Onehina // Visnyk Sums'k. nats. ahrar. un-tu. - 2010. - Vyp 9/2 (44) - S. 135 - 139.
9. Trehobchuk V. Innovatsiyno-investytsiynnyy rozvytok natsional'noho APK: problemy, napryamy i mekhanizmy/ V.Trehobchuk// Ekonomika Ukrayiny. -2006. - №2. - S. 4-12.